

פרקים ממשנתו של

הרב יוסף קאלאצקי

מהי תוצאת הקדושה?

שנינו במדרש תנחומא פרשת קדושים [סימן ט]

"קדושים תהיו" - זה שאמר הכתוב "ישלח עזרך מקדש,
ומציון יסעדך" (תהלים כ) –

"ישלח עזרך מקדש" - **מקדושת מעשים שבך.**

"ומציון יסעדך" - **מציון מעשים שבך.**

דהיינו, הזכות לקבל סייעתא דשמיא תלויה בשני דברים
- בקדושת המעשים, ובמצויינות שלהם.

ונראה לבאר את דברי המדרש, מדוע מגיע לאדם עזר
משמים דוקא מחמת קדושת מעשיו ומצויינותם, לפי
הסברו של ר' חיים מוואלוז'ין בפתיחת ספרו "רוח חיים"
לפרקי אבות, על המאמר "כל ישראל יש להם חלק
לעולם הבא".

ר' חיים מתעכב על הלשון "חלק לעולם הבא", לפי שלכאורה היה יותר מתאים לומר "חלק בעולם הבא". ומבאר ר' חיים יסוד גדול בכל מהות מעשי האדם, שכל אדם בונה בעצמו את חלקו בעולם הבא, בהיותו כאן, בעולם הזה.

כי כל מצוה שעושה האדם, יוצרת כח של קדושה, שמאיר את עיני האדם, ומושך אותו לקרבת ה', לצד הקדושה.

הכח הזה, שיוצר האדם בעצמו, כאן בעולם הזה, הוא החלק שלו בעולם הבא. כי אור הקדושה שהתהווה ממעשיו הטובים בעולם הזה, עובר לעולם הבא, וממנו הוא יהנה שם.

אך גם בהיותו בעולם הזה, משפיע ומושך אותו האור הזה לצד הקדושה, לעשיית עוד ועוד מצוות, ומקרבת אותו אל הקב"ה בעבותות אהבה.

וזהו הביאור "ישלח עזרך מקודש", מקדושת מעשיך. שהאדם במעשי המצוות שלו יוצר כח ואור של קדושה לעצמו, ובכך הוא זוכה לסייעתא דשמיא, בהיותו קרוב להקב"ה.

וככל שמעשיו יותר שלמים, והם "מצויינים", כן הוא זוכה יותר לקרבתו של הקב"ה ולעזרתו, כמו שזוכה "מקורב". ודבר זה הוא הגן עדן של האדם!

וכן הוא לצד השני. את הגיהנום יוצר האדם לעצמו, כאן בעולם הזה, על ידי מעשיו הרעים. כי מעשה עבירה יוצר כח של טומאה, וכח זה נשאר גם אחרי מות האדם, והוא קשור בו.

כח טומאה זה, המחשיך את עיני האדם מלראות את האמת, מושך אותו בהיותו בחיים לעשיית מעשים רעים נוספים, ומנתק אותו מהקשר עם בוראו. מציאות שכזאת, היא הגיהנום בעצמו!

ולכן מובן לשון המאמר ש"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", ולא "בעולם הבא", לפי שאת חלקם בעולם הבא הם יוצרים כאן, בעולם הזה, והוא שמור להם לעולם הבא, והוא המשפיע עליהם לטובה גם בהיותם בעולם הזה.

לאור הדברים הללו, אפשר גם לרדת לעומק הדברים של הרמב"ן בפרשת בן סורר ומורה, שעונשו נקבע להרג בגלל שהוא עבר על מצוות "קדושים תהיו". וכך הם דברי הרמב"ן [דברים כא יח]:

בן סורר ומורה יש עליו שני עונשין: האחד, שהוא מקלה אביו ואמו וממרה בהם. והשני, שהוא זולל וסובא, עובר על מה שנצטוינו (ויקרא יט ב) קדושים תהיו.

ונאמר עוד (לעיל יג ה) "ואותו תעבודו, ובו תדבקון", כאשר פירשתי (לעיל ו יג) שנצטווינו לדעת השם בכל דרכינו, וזולל וסובא לא ידע דרך ה'.

חז"ל אומרים, שבן סורר ומורה נהרג על שם סופו, ומוטב שימות זכאי ואל ימות חייב. כי התנהגותו של בן סורר ומורה תוביל אותו בהכרח לכל מה שהוא ההיפוך של דרך התורה.

הזלילה והשביעה של בן סורר ומורה אינה באה מכח התאוה, אלא היא תוצאה של ניתוק מהקדושה ומהשקיעה בגשמיות.

מי שמגושם, הרי הוא מנותק מהקב"ה, כי רוח הטומאה שנוצרת מגשמיותו מנתקת אותו מקירבת ה', ומושכת אותו לדרך חיים גרועה, של גשמיות יותר ויותר. ובדברים האלה, אפשר גם לשפוך אור על דברי חז"ל המובאים ברש"י [במדבר פרק כ], שמיתת אהרן הכהן אירעה בבוא בני ישראל "על גבול ארץ אדום" – מגיד, שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע, נפרצו מעשיהם, וחסרו הצדיק הזה. וכן הנביא אומר ליהושפט (ד"ה ב' כ, לז) "בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך".

ולכאורה, הדברים תמוהים, לפי שלא מצינו שהתחברו בני ישראל לבני עשיו, וממילא גם לא חטאו, שהרי

נצטווינו שלא לדרוך בארצם של בני אדום, ואם כן, מפני מה הסתלק הצדיק בבואם לגבול אדום?!

ונראה לומר, שאדום מייצגת את חיי העולם הזה, וכל הטוב של "עולם הזה" שיש לאדום הוא תשלום שכרם בעולם הזה, כדי שלא יהיה להם שכר לעולם הבא. דבר זה הוא הנהגה של מידת הדין, כי לפי מידת החסד והרחמים יש לו לאדם לקבל את שכרו בעולם הבא, ולא לקבל את השכר בצורת הנאות מטובות העולם הזה.

ובמקום שנוהגת מידת הדין, נפגעים גם הצדיקים הנמצאים בסמוך למקום הזה, ולכן בבואם לגבול ארץ אדום פגעה מידת הדין באהרן הכהן.

את קבלת השכר של הרשעים בעולם הזה על מעשיהם הטובים, מבאר החפץ חיים במשל לאדם שהביא לשר האוצר שטרי כסף מזוייפים, וביקש לקבל תמורה עבורם, וכאשר סירב השר לתת לו תמורה, תמה הלה, הרי מופיע סכום גדול על השטרות, וענה לו השר, שטרות אלו מזוייפים הם ואין להם ערך. כך גם מעשיהם הטובים של הרשעים, אין הם נחשבים לשטרות אמיתיים כדי לקבל תמורתם שכר בעולם הבא. שהרי אין קשר למעשיהם הטובים אל הקב"ה, ואין בהם כח של קדושה אלא הם מעשים טובים גשמיים גרידא, שעליהם מגיע שכר גשמי בעולם הזה, ולא שכר רוחני של קירבת ה' בעולם הבא.

ומאיזדך, אדם מישראל שמקבל טובה מהקב"ה בעולם הזה, הן בכסף, הן בשכל, והן בכח הביטוי בדיבור, אין זה שכר, אלא זה אמצעי שמעניק לו הקב"ה לצורך מילוי תפקידו בעולמו של הקב"ה

את דברי חז"ל, שכל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה, מבאר המהרש"א לפי דברי הרמב"ן, שכל הדר בחוץ לארץ הרי הוא מצוי תחת ההנהגה של שרי מעלה, לפי שכל ההשפעה משמים באה באמצעות שרי מעלה, ורק בארץ ישראל אין שום ממשלה לשבעים שרי אומות העולם, וכל הדר בארץ הרי הוא מונהג על פי הקב"ה בעצמו.

ודברים אלו מתאימים עם האמור, שהקשר הישיר עם הקב"ה הוא הנדרש מן האדם, והוא מהות חייו, ולכן יש הבדל עצום בין הגר בארץ ישראל, הקשור ישירות להשפעת הקב"ה, ובין הגר בחוצה לארץ, שכל ההשפעה באה אליו באמצעות השרים הממונים על כל מדינה ומדינה.

שמא תאמר, אם כן, מהו סברם וסיכויים של בני ישראל הדרים בחוצה לארץ לזכות לסייעתא דשמיא של "ישלח עזרך מקודש, ומציון יסעדך"? תשובתך, יכולים הם להוציא את עצמם מהסביבה הגויית, וליצור להם מעמד של ארץ ישראל גם במקום גלותם!

מי שלומד תורה וקשור אליה, הרי הוא נחשב כמי שמצוי בארץ ישראל, ויש לו את אותה הזכות לקבל סייעתא דשמיא.

ויסוד זה מבאר המהרש"א במסכת ברכות [דף ח א]:

אמרו ליה לרבי יוחנן: איכא סבי בבבל. תמה ואמר:
 "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה" כתיב, אבל
 בחוצה לארץ, לא!

כיון דאמרי ליה: מקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמר: היינו
 דאהני להו. דאמר רבי יהושע בן לוי לבניה: קדימו
 וחשיכו ועיילו לבי כנישתא, כי היכי דתורכו חיי.

אמר רבי אחא ברבי חנינא: מאי קרא? – [משלי ח]
 "אשרי אדם שמע לי, לשקד על דלתתי יום יום, לשמור
 מזוזת פתחי. וכתיב בתריה: כי מצאי מצא חיים.

ומבאר רש"י, על דלתותי - להכנס ראשון לבית
 המדרש ולבית הכנס' ולצאת אחרון:

דהיינו, שתמה רבי יוחנן, כיצד יש זקנים המאריכים ימים
 בבבל, והרי הכתוב אומר "למען ירבו ימיכם וימי בניכם
 על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם", ובבבל אינה הארץ
 אשר נשבע ה' לנו? וכיון שאמרו לו שהם משכימים לבתי
 כנסיות ובתי מדרשות, נחה דעתו שבכך הם מאריכים
 ימים.

ומבאר המהרש"א את תירוץ הגמרא, שבתי כנסיות ובתי מדרשות של בבל, כיון שמתפללים בהם ולומדים בהם תורה, הרי הם כארץ ישראל, והמשכימים והמעריבים אליהם, זוכים לחיים ארוכים כבני ארץ ישראל.

זהו כוחה של תורה, המאפשרת ליהודי להתנתק לחלוטין מהסביבה הגויית, ולחיות בגולה חיים של ארץ ישראל, עם הזכויות של "ישלח עזרך מקודש, ומציון יסעדך", מקדושת המעשים, וממצויינות המעשים.